

N:o 95.

Af herr **E. A. Zotterman**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t*
angående ändring af § 47 bränvinsförsäljningsförord-
ningen.

Kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker stadgar angående utskänkningstiden följande: § 26 mom. 2: »Utskänkning af bränvin må under söcknedagar begynna tidigast klockan 9 förmiddagen och i stad eller köping i allmänhet ej fortfara längre än till klockan 10 och å landet till klockan 8 på aftonen»; mom. 3: »Under sön- och helgdagar vare i allmänhet utskänkning af bränvin tillåten endast vid måltider åt spisande gäster»; mom. 5: »Under gudstjenst skall utskänkningsställe alltid vara tillstängdt»; § 27 mom. 1: »Vid tider, då bränvinshandel enligt föregående § ej är tillåten, vare allt utlemnande af bränvin från försäljningsställe förbjudet»; mom. 2: »Det vare ock förbjudet att, då utskänkning ej är medgifven, låta bränvin å utskänkningsställe förtäras».

Då lagbud och laga föreskrifter bestämmas och utfärdas, är det naturligtvis deras mening, som bestämma och utfärda dessa lagbud och laga föreskrifter, att de skola efterleivas. Och på det att så skall ske, bestämmas straffpåföljder för öfverträdelser af lagbudet i fråga. Så är äfven genom § 42 af omhandlade kongl. förordning stadgadt, att förbrytelser i nu nämnda fall bestraffas med böter: »första gången från och med 30 till

och med 60 kronor samt andra gången från och med 60 till och med 120 kronor och vare dessutom »(rättighetsinnehafvaren)» andra gången sin rätt till »— — »utskänkning förlustig».

Nu skulle man kunna tänka sig, att detta rätt stränga lagbud skulle i sig innebära ett tillräckligt kraftigt medel att motverka utskänkning på olaga tid. Utan tvifvel skulle så också vara förhållandet, om icke bestämmelsen i § 47 af samma förordning lade, så att säga, hinder i vägen för en sådan effektivitet. Denna § lyder som följer: »Husbönde ansvarare för förbrytelse, som, med hans vetskap, mot denna förordning begås af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, likasom vare förbrytelsen af husbonden själf gjord».

För den händelse en utskänkingsinnehafvare åtalades för utskänkning på olaga tid och åtalet funnes grundadt, skulle den åtalade enligt § 42 dömas till böter första och andra gången, den andra gången äfven till förlust af sin rättighet. Han skulle sålunda med denna utsigt för ögonen anse med sin fördel förenligt att noga akta på bestämmelserna om utskänkningstiden.

Men med anledning af bestämmelsen i § 47 ställer sig saken helt annorlunda. Innehafvaren af utskänkingsrättigheter har biträden: hustru, husfolk eller tjänare. Vid tiden för lokalens stängning tillåter han sig t. ex. att ha andra förrättningar. Biträdet låter rörelsen pågå; om det blir åtal af, förklarar husbonden sig icke ha den ringaste vetskap om den olaga utskänkingen, och han går fri, men biträdet får böta, om ock först sedan detta biträde för förbrytelsen särskildt åtalats. Skulle förbrytelsen upprepas och åtal äfven då ske, går det ju för sig att, om biträdet är en tjänare, få bort biträdet, och straffpåföljden blir svår att tillämpa. I alla fall träffas icke hufvudmannen. Följden blir den, att, då den eller de, som ifrat för lagbudets efterlefnad, se, att det är biträdet och ej husbonden, som i detta fall får böta, nitet slappas och anmälningarna eller åtalen uteblifva och olagligheten får opåtaladt pågå. Men fortsatt åsidosättande af gifna lagbud alstrar likgiltighet för lag i allmänhet.

Det kan icke nekas, att med den nuvarande lydelsen af § 47 utskänkning å olaga tid i vid utsträckning eger rum. Och förordningens bestämmelser om utskänkningstiden kunna, enligt min mening, ej bli tillbörligt effektiva, förr än ansvaret för öfverträdelserna träffar husbonden. Behovvet af en ändring uti ifrågavarande fall synes mig därför vara uppenbart.

Vid 1895 års riksdag föreslog jag uti en af mig i Andra Kammaren väckt motion, n:o 31, att orden »med hans vetskaps» skulle ur § 47 utslutas. Och jag framhöll bland annat, till stöd för min motion, bestämmelserna i §§ 13, 14, 15, 16 och 17, jemförda med §§ 24 och 26 i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 och helsovårdsstadgan för riket den 25 september 1874, hvarigenom husbonde göres ansvarig för förseelser, som begås mot dessa stadgar.

Bevillningsutskottet, som i sitt betänkande n:o 4 afstyrkte motionen, kunde icke finna, att de uti ordningsstadgan för rikets städer eller i helsovårdsstadgan för riket förekommande, af mig åberopade bestämmelser voro i då förevarande hänseende jemförliga med då af mig föreslagna stadgande. Möjligheten till kontroll och till förekommande af lagöfverträdelser i ena eller andra fallet vore, menade utskottet, väsentligen olika. Allt för stort ausvar skulle dessutom, enligt utskottets mening, genom sådan bestämmelse träffa husbonden.

Villigt medger jag, att dessa utskottets skäl äro talande under den förutsättningen, att husbonden skulle genom lagändringen, sådan den då föreslogs, träffas som ansvarig för förbrytelsen, som af hans biträden begingos mot hvilken som helst bestämmelse i bränvinsförsäljningsförordningen. Icke så, då ändringen afser endast den olaga utskänknings inom utskänkningslokalerna. I det fallet tror jag, att ingen skall kunna neka, att jemförelsen emellan å ena sidan bestämmelserna i ordnings- och helsovårdsstadgan och å andra sidan bestämmelserna i bränvinsförsäljningsförordningen är fullt befogad. Ty kan husbonden kännas ansvarig i det ena fallet, så bör han ock vara det i det andra.

För min del kan jag icke finna, att det skall vara svårare för en husbonde att tillse, det utskänkningslokalen är stängd på tid, lag bjuder, och att derstädes ingen utskänkning eger rum under förbjuden tid, än det är för honom att tillse, det tjenaren eller hans husfolk icke öfverträder vare sig ordningsstadgan eller helsovårdsstadgan i någon dess del.

För öfrigt synes mig principen om husbondeansvar icke vara konsekvent tillämpad uti vår bränvinslagstiftning. Under det § 47 i förordningen om försäljning af bränvin har den lydelse, jag här ofvan angifvit, är åter lydelsen af § 31 mom. 1 af nu gällande kongl. förordning (13, 7, 1887), angående tillverkning af bränvin, följande: »För förbrytelse mot denna förordning af bränvinstillverkares hustru, barn, tjenstfolk och i bränneriet anstälde arbetare ansvare tillverkare, såsom vore

förbrytelsen af honom sjelf begången, derest icke omständigheterna göra sannolikt, att förbrytelsen skett utan hans vetskap och vilja» etc.

Denna bestämmelse om ansvar för bränvinsbrännare tillkom vid 1853—54 års riksdag efter tre stånds beslut. Och i öfverensstämmelse med denna princip föreslog särskilda utskottet vid nämnda riksdag i sitt betänkande n:o 13, att § 47 i förordningen om försäljning af bränvin skulle lyda så här: »Husbonde ansvare för förbrytelse, som mot denna förordning begås af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, likasom vore förbrytelsen af husbonden sjelf gjord, derest icke, på grund af för handen varande omständigheter, antagas må, att den skett utan hans vetskap och vilja.»

Detta utskottets förslag godkändes af presteståndet och borgareståndet, hvaremot ridderskapet och adeln antog ett af grefve Lagerbjelke framställt förslag till lydelse af paragrafen i fråga, hvilken lydelse särskilda utskottet i sitt betänkande n:o 20 tillstyrkte och Rikets Ständer sedermera antogo, och som just hade den lydelse, § 47 ännu innehar. Bondeståndet hade voterat i kull föregående paragrafer, och det hade sålunda ingen anledning uttala sig om § 47.

Skälet för ridderskapets och adelns beslut var hufvudsakligen det, att man ville häfda den rättsprincipen, att man vid åtals anställande skall bevisa den brottsliges vetskap om förbrytelsen, ej att den tilltalade skall bevisa sin oskuld. Särskilda utskottets skäl att frångå sitt första förslag anges vare det, att utskottet funnit den nya lydelsen »rigtigare än den förut föreslagna, då det är svårt för en husbonde att öfvervaka den försäljning af bränvin, hvilken kan i hans hus af andra bedrifvas.»

De åter, hvilka höllo på utskottets första förslag, ansågo, att man borde vara konsekvent och affatta bestämmelserna om husbondeansvar principiellt lika i de båda bränvinsförordningarna.

För min enskilda del kan jag icke biträda den mening, som segrade vid 1853—54 års riksdag. Mig tilltalar i högre grad den form och uppfattning, som då i detta fall icke segrade. Har man i förordningen om tillverkning af bränvin ställt husbonden ansvarig för förbrytelse mot denna förordning, så bör man ju också i förordningen om försäljning af bränvin ställa husbonden ansvarig för förbrytelse mot den förordningen, allra helst om sådant husbondeansvar inskränkes till allenast utskänkning på olaga tid uti utskänkingslokal. Det faller af sig sjelft, att jag för

min del helst såge, att vid ett blifvade förslag i frågan samma rättsprincip blefve gällande för hela bränvinsförsäljningsförordningen.

Huru emellertid ändringen af paragrafen bör lyda, för att det åsyftade ändamålet skall kunna nöjaktigt vinnas, det tilltror jag mig icke kunna föreslå, utan torde sådant förslag bäst åstadkommas af Kongl. Maj:t.

För den händelse sådan ändring komme att vidtagas med § 47, som jag har äran föreslå, synes mig det större ansvaret och den större risken, som deraf för husbonden blefve en följd, möjligen böra motvägas genom sådan ändring af §§ 39 och 42, att straffpåföljden, mistning af rättigheten, icke inträdde förr, än efter det rättighetsinnehafvaren i fråga bötat tredje gången.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, hemställer jag,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, om och under hvilka vilkor sådan ändring af § 47 kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker kan och bör åstadkommas, att — helst i fråga om hela förordningen eller, om så icke anses lämpligt, åtminstone i fråga om utskänkning på olaga tid inom utskänkingslokal — ansvaret för förbrytelse mot förordningen hufvudsakligen träffar husbonden, samt att Kongl. Maj:t ville till kommande Riksdag inkomma med sådant förslag i frågan, hvartill utredningen kan föranleda.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1898.

E. A. Zotterman.

I motionens syfte instämmer:

Axel Petri.